

ADATOK A BÖRZSÖNY HEGYSÉG DNY-I PEREMÉNEK RÉTEGTANÁHOZ

Írta: JANKOVICH ISTVÁN

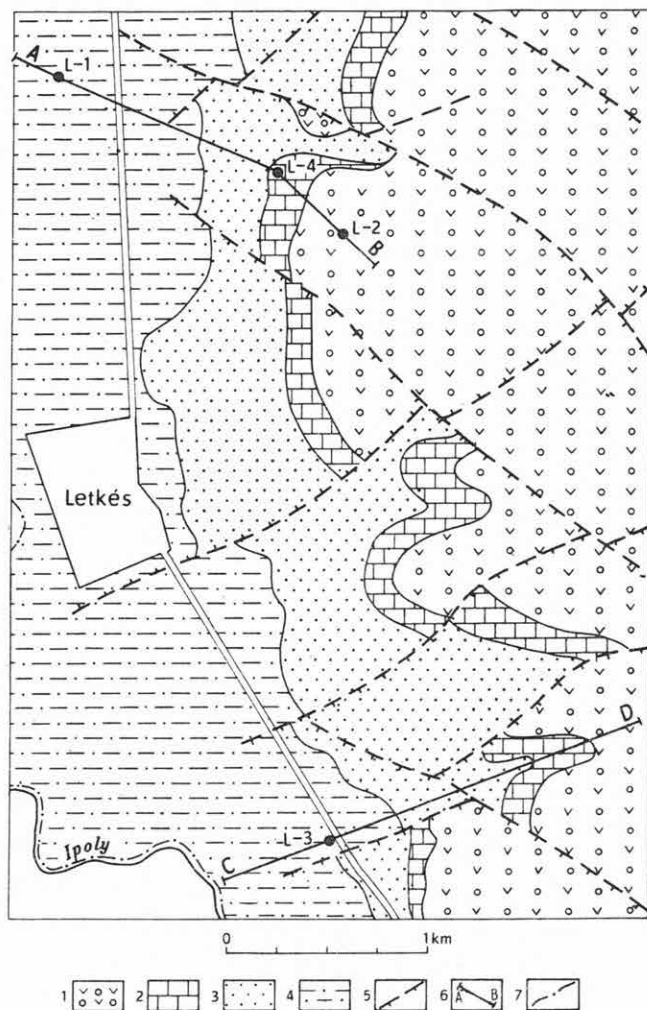
A MÁFI által 1971-ben megkezdett Börzsöny hegységi 1:25 000-es méretarányú földtani felvétel során került sor a hegység DNY-i peremének térképezésére is. Az újabb kutatások sok tekintetben megerősítették a korábbi szerzők e területről közölt észrevételeit, ezen túlmenően pedig finomították azokat. E rövid összefoglalás célja az Ipoly-tölgyestől Szobig húzó hegységperem vázlatos földtani felépítésének, valamint a felszíni feltárásokból kevésbé ismert medencekifejlődésű bádénien képződménynek ismeretése (1. ábra).

Az irodalom (BÖCKH J. 1899, MAJER I. 1915, REICH L. 1952, Cs. MEZNERICS I. 1956) alapján ismeretes, hogy a Börzsöny vulkáni tömegét DNY-ról a bádénien üledékes képződmények a következő főbb kőzetkifejlődésben szegélyezik: lajtamészko, molluszkás homok, molluszkás márga és agyagos homok. A lajtamészko, a sárga molluszkás homok gazdag faunája több felszíni feltárásból is ismeretes; a hegységperemtől távolabb eső, az előzőeknél mélyebbvizű fáciest képviselő molluszkás agyagos homokkővet, agyagmárgát – mely az Ipoly völgyében pleisztocén és holocén üledékek által fedett – a térképező sekélyfúrások (Letskés-1, Letkés-3.) révén sikerült részletesebben megismerni (2. ábra).

A Letkés-1. sz. fúrás 50 m, a Letkés-3. sz. fúrás 45 m vastagságban harántolt szürke finomszemű homokkővet, melyben több helyen néhány mm-től néhány cm-ig terjedő vastagságú finomszemű andezithomok betelepülés figyelhető meg. Valószínű, hogy az összlet É felé az Ipoly-völgyben kivastagodik. Az összlet fekéje rétegvulkáni összlet, andezit és andezittufa-agglomerátum. Ez a képződmény a Letkés-4. sz. fúrás adatai alapján 250 m-nél is nagyobb vastagságú lehet. Gyakorik a vastag agglomerátum összletben a vékonyabb üledékes közbetelepülések: konglomerátum, kavics, homok, homokkő, homokos agyag. Gyakran néhány mm-től 1–2 cm-ig terjedő vastagságú szenes agyag is megfigyelhető.

A Letkés-2. sz. fúrás 145 m vastag andezitagglomerátum harántolása után 18 m vastag kavicskonglomerátumban állt le. Innen néhány cm vastag agyagmárga betelepülésből KORECZNÉ LAKY I. a bádénien emelet alsó részére utaló alább felsorolt m i k r o f a u n á t határozta meg:

Spiroplectamina carinata (D'ORB.), *Spiroloculina tenuis* ČJŽ., *Marginulina cristellaroides* ČJŽ., *Robulus convergens* BORN., *Bolivina dilatata* RSS., *B. plicatella* CUSHM., *Plectofrondicularia*

I. ábra. Letkés környékének földtani térképe

1. Rétegvulkáni összlet üledékes közbetelepülésekkel, 2. lithothamniumos mészkő és kavicskonglomerátum, 3. sárga molluszkás homok, 4. szürke, agyagos homokkő (1-4. bádenien), 5. szerkesztett vető, 6. földtani szelvény, 7. országhatár

Fig. 1. Geological map of the vicinity of Letkés

1. Stratovolcanic series with interbedded sedimentary layers, 2. Lithothamnium limestone and pebble conglomerate, 3. yellow molluscan sand, 4. grey clayey sandstone (1-4. Badenian), 5. hypothetical fault, 6. geological section, 7. frontier

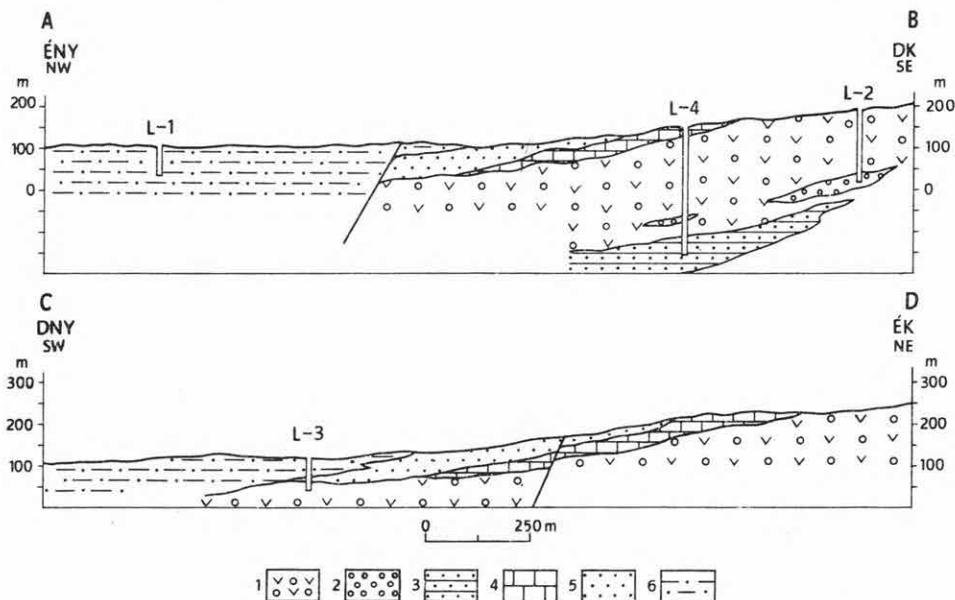
sp., *Pullenia bulloides* D'ORB., *Cibicides ungerianus* (D'ORB.), *Gyroidina soldanii* D'ORB., *Eponides haidingerii* (D'ORB.), *Ceratobulimina contraria* (RSS.), *Cassidulina crassa* D'ORB., *Ehrenbergina serrata* RSS., *Globigerina bulloides* D'ORB., *G. folita* BOLLI, *G. concinna* KARR.

A Letkés-4. sz. fúrás a rétegvulkáni összlet átfúrása során 145 m-től egyre gyakrabban harántolt vékony, néhány dm-től 1–2 m vastagságig terjedő üledéket (kavics, homok, agyagmárga, szenes agyagzsinór), majd 157 m-től 300 m-ig egyveretű, szürke, fauna-mentes andezitanyagú homok, homokkő összletet fúrt.

A Letkés-3. sz. fúrással feltárt 45 m vastag agyagos homok, agyagmárga faunája az alábbi:

Mikrofauna (KORECZNÉ LAKY I. meghatározása szerint):

Bathysiphon filiformis SARS, *Spiroplectammina deperdita* (D'ORB.), *S. carinata* (D'ORB.), *Bigenerina agglutinans* D'ORB., *Martinottiella communis* (D'ORB.), *Quinqueloculina schreibersii* D'ORB., *Qu. buchiana* D'ORB., *Qu. pulchella* (D'ORB.), *Adelosina laevigata* D'ORB., *A. pulchella* D'ORB., *Spiroloculina canaliculata* D'ORB., *S. excavata* D'ORB., *S. tenuis* CŽJŽ., *Sigmoilina arenaria* (BRADY), *S. celata* COSTA, *Pyrgo bulloides* D'ORB., *Robulus inornatus* (D'ORB.), *R. convergens* BORN., *Dentalina pauperata* D'ORB., *Guttulina austriaca* D'ORB., *G. problema* D'ORB., *Pyrulina fusiformis* (ROEMER), *Globulina gibba* D'ORB., *Glandulina laevigata* D'ORB., *Uvigerina macro-*

2. ábra. Földtani szelvények Letkés környékéről

1. Rétegvulkáni összlet üledékes közbetelepülésekkel, 2. homokos kavics, kavics, 3. homok, homokkő, 4. lithothamniumos mészkő és kavicskonglomerátum, 5. sárga, molluszkás homok (1–5. badenien), 6. szürke, agyagos homokkő

Fig. 2. Geological sections from the vicinity of Letkés

1. Stratovolcanic series with interbedded sedimentary layers, 2. sandy gravel, gravel, 3. sand, sandstone, 4. Lithothamnium limestone and pebble conglomerate, 5. yellow molluscan sand (1–5. Badenian), 6. grey clayey sandstone

carinata PAPP – TURNOVSZKY, *U. pygmoides* PAPP – TURNOVSZKY, *Reussella spinulosa* (RSS.), *Bulimina aculeata* D'ORB., *B. buchiana* D'ORB., *Bolivina dilatata* RSS., *Virgulina schreibersiana* CŽJŽ., *Nonion soldanii* (D'ORB.), *N. boueanum* (D'ORB.), *Cibicides dutemplei* (D'ORB.), *C. ungerianus* (D'ORB.), *C. boueanus* (D'ORB.), *Eponides haidingerii* (D'ORB.), *E. schreibersii* (D'ORB.), *E. tenera* (BRADY), *Cancris auriculus* (F.–M.), *Ceratobulimina contraria* (RSS.), *Cassidulina crassa* D'ORB., *Siphonina reticulata* CŽJŽ., *Planorbulina mediterraneensis* D'ORB., *Globigerina woodi* JENKINS, *G. bulloides* D'ORB., *G. triloba* (RSS.), *Orbulina suturalis* BRON., *O. bilobata* (D'ORB.), *Sphaeroidina bulloides* D'ORB., *Amphistegina hauerina* D'ORB., *Rotalia papillosa* BRADY, *Heterostegina simplex* D'ORB.

Makrofauna (JANKOVICH I. meghatározása szerint):

Gastropoda: *Monodonta (Oxysteles) convexodepressa* COCCONI, *Turritella (Zaria) cfr. spirata* BROCCHI, *Sandbergeria perpusilla* (GRAT.), *Polynices (Lunatia) helicina* (BROCCHI), *Marginella (Cryptospira) philippii* MONT., *Nassa (Uzita) restituana hoernesii* MAY., *Terebra (Myurella) cfr. exbistriata* SACCO, *Fusus* sp., *Dentalium vitreum* SCHRÖTH., *D. michelottii* HÖRN. *Bivalva*: *Leda (Lembulus) fragilis* CHEMN., *L. (Lembulus) nogradensis* BOGSCH, *Leda (L.) bonelli* (BELLARDI), *Arca (Arca) diluvii* LAM., *Amussium cristatum* BRONN var. *badensis* FONTANNES, *Cardita (Cardiocardita) partschi* GOLDF., *C. (Megacardita) cfr. jouanneti* dertavícula SACCO, *Begonia (Glans) rudista* LAM., *Codokia* sp., *Erycina* sp., *Laevicardium cyprium* BROCCHI, *L. (Trachycardium) multicostatum* (BROCCHI), *Angulus (Morella) donacinus* (LINNÉ), *Tellina* sp.

A fúrás által harántolt agyagos homok, homokkő nehézásványai között a vulkáni eredésű ásványok dominálnak, melyek a Börzsöny tömegét alkotó hiperszténes amfibolandezitekből kerülhettek az üledékbe.

Fentiek alapján a feltárt összlet kora a bádenien emeletben jelölhető ki. A fáciesviszonyokra sekélytengeri nyíltvízi neritikus környezet jellemző.

IRODALOM

- BOGSCH L. 1936: Tortonien fauna Nógrádszakálról. – Földt. Int. Évk. 31.
- BOGSCH L. 1943: Homokos fáciesű tortonai fauna a Mátraverebély melletti szentkúti-kolostor környékéről. – Földt. Int. Évk. 36.
- BÖCKH H. 1899–1902: Nagymaros környékének földtani viszonyai. – Földt. Int. Évk. 13.
- CICHA, I. – SENES, J. – TEJKAL, J. 1967: Die karpatische Serie und ihr Stratotypus. – Slov. Akad. Bratislava.
- CS. MEZNERICS I. 1950a: A hidasi (Baranya m.) tortonai fauna. – Földt. Int. Évk. 39.
- CS. MEZNERICS I. 1950b: A Salgótarjáni szénmedence miocén molluskafaunája. – MÁFI Könyvtára. Kézirat.
- CS. MEZNERICS I. 1956: A szobi és letkési puhatestű fauna. – Földt. Int. Évk. 45.
- CS. MEZNERICS, I. 1969: Nouvelles Gastropodes et Lamellibranches pour la faune hongroise des gisements tortonien inférieurs de la Montagne de Bükk. – Ann. Hist. Nat. Mus. Nat. Hung. 61.
- FRIEDBERG, W. 1911–1936: Mollusca miocaenica Poloniae. – Soc. Geol. Pologne.
- JANKOVICH I. 1972: Márianosztra jelű 1:25 000-es lap (térkép és magyarázó). – MÁFI Adattár. Kézirat.
- KÓKAY J. 1966: A herend–márkói barnakőszénterület földtani és őslénytani vizsgálata. – Geol. Hung. Ser. Geol. 36.

- MAJER I. 1915: A Börzsöny hegység É-i részének üledékes képződményei. – Földt. Közl. 45.
- REICH L. 1952: A Börzsöny hegység Ny-i peremének mediterrán képződményei. – Földt. Int. Évi Jel. 1948-ról.
- STRAUSZ L. 1962: Magyarországi miocén mediterrán csigák határozója. – Akad. Kiadó. Budapest.
- STRAUSZ L. – SZALAI T. 1943: Várpalotai felső-mediterrán kagylók. – Besz. a Földt. Int. Vita-üléséről. 5. 4.

CONTRIBUTION TO THE STRATIGRAPHY OF THE SW MARGIN OF THE BÖRZSÖNY MOUNTAINS

by

I. JANKOVICH

The sedimentary deposits of the southwestern foothills of the Börzsöny Mts. are dealt with. Molluscan marls and clayey sandstones poorly known from surficial exposures have been cut in 50 and 45 m thickness by survey drilling (Letskés-1, Letskés-3.). 53 foraminiferal species (determination by I. KORECZ-LAKY) and 20 mollusc species (determination by I. JANKOVICH) recovered from borehole Letskés-3. are listed. The geological map of the surroundings of the boreholes (Fig. 1.) and the schematical geological section of the southwestern margin of the mountains (Fig. 2.) are presented and discussed.

